

II RIIGIKOGU

1. istungjärk.

Protokoll nr. 18.

1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Teadaandmine komisjonidesse antud ja Wabariigi Walitsusele tagasiantud seaduseelnõude kohta. — 3. Komisjonide täiendawad walimised. — 4. Rakwere linna administratiiv-piirkonna laiendamise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 5. Maakonna omawalitsustele antawate toetussummade seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 6. Teedeministeeriumi 1923 a. maanteede ja sildade erakorralise eelarwe summadest maakonnawalitsustele toetusandmise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 7. Esimeselt juurdeweo raudteedeseltsilt Wenemaal (Первое общество подъездных железных путей в России) Eesti wabariigi piirides olewate raudteede riigile väljaostmise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 8. Tapamajade ja liha järelwaatuse seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 9. Heakorra ja julgeoleku seaduse § 190. muutmise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 10. Tulitikumaksu seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. 11. Tööliste õnnetujuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. 12. Riigi raudtee peatehaste ja trüki-koja 1922 a. puhaskasu jaotamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 13. Eesti demokraatliku wabariigi ja Ukraina sotsialistliku nõukogude wabariigi wahel tehtud täiendawa protokollile 25. now. 1921 a. ja sellele täiendawale protokollile 27. maist 1922 a. Eesti ja Ukraina riikide wahel kinnitamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 14. Tariifinõukogu seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 15. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 16. Eesti-Wene raudteekonwentsiooni täienduste kinnitamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 17. Kaubandus-tööstusministeeriumile eelkrediidi määramise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 18. Asunikkuude ehituslaenu seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 19. Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni-seaduse muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 20. Sõjawäeosade ja -asutuste alla wõetud ruumide üüriseaduse muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 21. Põllutööstusministeeriumile riikliste maaparanduse tööde tegemiseks ja põllumeestele maaparanduse laenu andmiseks eelkrediidi määramise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud.

II Riigikogu koosolek 4. augustil 1923 a. kell 10 hom.

Kokku on tulnud 87 Riigikogu liiget.
Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Wain**.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **K. Päts**, siseminister **K. Einbund**, wälisminister **F. Akel**, sõjaminister **A. Anderkopp**, teedeminister **K. Ipsberg**, kaubandus-tööstusminister **B. Rostfeldt**.

P ä e w a k o r d :

1. Rakwere linna administratiiv-piirkonna laiendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Maakonna omawalitsustele antawate toetussummade seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Teedeministeeriumi 1923 a. maanteede ja sildade erakorralise eelarwe summadest maakonnawalitsustele toetusandmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Esimeselt juurdeweo raudteedeseltsilt Wenemaal (первое общество подъездных железных путей в России) Eesti wabariigi piirides olewate raudteede riigile väljaostmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

5. Tapamajade ja liha järelwaatuse seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

6. Heakorra ja julgeoleku seaduse § 190. muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

7. Tulitikumaksu seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

8. Tööliste õnnetujuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

9. Riigi raudtee peatehaste ja trüki-koja 1922 a. puhaskasu jaotamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

10. Eesti demokraatliku wabariigi ja Ukraina sotsialistliku nõukogude wabariigi wahel tehtud täiendawa protokollile 25. now. 1921 a. ja sellele täiendawale protokollile 27. maist 1922 a. Eesti ja Ukraina riikide wahel kinnitamise seadus — wäliskomisjoni ettepanek.

11. Tariifinõukogu seadus — II lugemisel.

12. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadus — II lugemisel.

13. Eesti-Wene raudteekonwentsiooni täienduste kinnitamise seadus — III lugemisel.

14. Kaubandus-tööstusministeeriumile eelkrediidi määramise seadus — III lugemisel.

15. Asunikkuude ehituslaenu seadus — III lugemisel.

16. Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni-seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

17. Sõjawäeosade alla wõetud ruumide üüriseaduse muutmise seadus — III lugemisel.

18. Põllutööstusministeeriumile riikliste maaparanduse tööde tegemiseks eelkrediidi määramise seadus — II lugemisel.

Koosolek algab kell 10.10 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **J. Tõnisson:** Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Päewakorra muutmise kohta on tulnud ettepanek rkl. Liigand'ilt, wõtta esimeseks päewakorra-punktiks komisjonide täiendawad walimised. Siis on mul veel juhatuse poolt teatada, et päewakorras 18. punkti all seisew seadus ei ole mitte teisel, waid kolmandal lugemisel. Asun hääletamisele. Kes on selle poolt, et 1. punktina päewakorda wõetakse komisjonide täiendawad walimised? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on 1 punktiks päewakorda see ettepanek wastu wõetud.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud ja Wabariigi Walitsusele tagasiandmise seaduseelnõude kohta. Abisekretäär **J. Wain** (loeb): Seaduseelnõu laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstus-ettewõtetes — antud töökaitse komisjoni.

Ilma sõjawäelise õppuseta tagawarawäkke arwatud kodanikkude kaitsewäeteenistusse kutsumise seaduseelnõu — antud Wabariigi Walitsusele tagasi.

3. Komisjonide täiendawad walimised. Juhataja **J. Tõnisson:** Komisjonidest on tagasi astunud rühmade teadaannete järele järgmised liikmed: üldkomisjonist — O. Strandman; töökaitse komisjonist — J. Zimmerman; rahaasjanduse komisjonist — M. Juhkam; kodukorra ja maakomisjonist — A. Kerem; wäliskomisjonist J. Tõnisson; riigikaitse, wälisasjade ja redaktsiooni komisjonidest — Ado Anderkopp; rahaasjanduse komisjonist — O. Amberg; ta-

gasiastunud liigete asemele on ette pandud:

rahaasjanduse komisjoni — rkl. M. Juhkam'i asemele rkl. J. Kukk; rkl. O. Amberg'i asemele rkl. W. Linnamägi; maakomisjoni — rkl. A. Kerem'i asemele rkl. O. Liigand; riigikaitse komisjoni — rkl. A. Anderkopp'i asemele rkl. O. Strandman; wäliskomisjoni — rkl. A. Anderkopp'i asemele rkl. O. Strandman ja rkl. J. Tõnisson'i asemele rkl. A. Jürgenstein; töökaitse komisjoni — rkl. Zimmerman'i asemele rkl. Chr. Kaarna; üldkomisjonist — rkl. O. Strandman'i asemele rkl. M. Juhkam; kodukorra komisjoni — rkl. A. Kerem'i asemele rkl. J. Jaanis.

Edasi on ette pandud: Eestimaa tööraha partei rühma poolt kodukorra komisjoni walida rkl. A. Janson.

Siis on tulnud veel Riigikogu juhatusele järgmine teadaanne: „Redaktsiooni komisjon palub Riigikogu juhatust, silmas pidades seda, et üks tema liigetest, nimelt härra A. Anderkopp, oma wolitused maha on pannud, Riigikogu lähema koosoleku päewakorda wõtta komisjonide täiendawad walimised, ning tuletab meelde, et wanematekogu poolt härra A. Jürgenstein'i kohaseks redaktsiooni komisjoni liikme kandidaadiks on peetud. Redaktsiooni komisjoni liikmed: K. Ast, J. Hüneron.“ (Allkirjad.)

Asun hääletamisele üksikute komisjonide wiisi. Esimene oleks rahaasjanduse komisjon, kuhu on ette pandud walida demokraatliku liidu poolt rkl. W. Linnamägi, ja tööerakonna poolt rkl. J. Kukk. Kas soovitakse üksikult hääletamist wõi koos? (Wahelhüüe: Koos!) Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud ja sellega on rkl-ed Kukk ja Linnamägi rahaasjanduse komisjoni walitud.

Siis teiseks maakomisjoni rkl. O. Liigand. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Liigand maakomisjoni walitud.

Siis on ette pandud riigikaitse komisjoni walida rkl. O. Strandman. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Strandman riigikaitse komisjoni walitud.

Siis on ette pandud walida wäliskomisjoni tööerakonna Riigikogu rühma poolt rkl. Strandman ja demokraatliku liidu poolt rkl. Jürgenstein. (Hääle-

tatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Strandman ja rkl. Jür- genstein wälisasjade komis- joni walitud.

Siis on ette pandud tööerakonna Riigi- kogu rühma poolt walida töökaitse kom- misjoni rkl. Kaarna. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Kaarna töökaitse komisjoni walitud.

Siis on ette pandud tööerakonna Riigi- kogu rühma poolt walida üldkomisjoni rkl. Juhkam. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Juhkam üldkomisjoni walitud.

Siis on ette pandud walida kodukorra komisjoni demokraatliku liidu poolt rkl. Jaanis. Peale selle on weel ette pandud Eestimaa töörahwa partei poolt walida kodukorra komisjoni rkl. Janson.

Nagu järele waadates selgus ei ole Eestimaa töörahwa partei esitajat olnud kodukorra komisjonis. Jagajaks on wõetud nendel walimistel arw 10, selle järele wõiwad nemad ühe esitaja kodu- korra komisjoni saata. Kas soowitakse ettepannud kandidaatide koos hääleta- mist? (Hüüded: Lahus.) Kes on rkl. Jaanis'e kodukorra komisjoni walimise poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Jaanis kodu- korra komisjoni walitud.

Kes on rkl. Janson'i kodukorra kom- misjoni walimise poolt? (Hääleta- takse.) Mul on raske otsustada, palun sekretääri hääled ära lugeda. (Sekre- täär loeb hääli.) Poolt on 36 häält, wastu 21 — sellega on rkl. Janson kodukorra komisjoni wali- tud.

Siis on weel ettepanek redaktsiooni komisjoni liikmeks walida rkl. Jür- genstein lahkunud rkl. Anderkopp'i asemele. (Hääletatakse.) Nähtawa ena- musega on rkl. Jürgenstein red- aktsiooni komisjoni wali- tud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra- punkti juurde:

4. Rakwere linna Redaktsiooni
administratiiv- komisjoni
piirkonna laienda- aruandja **K. Ast**
mise seadus — re- (loeb): Redaktsiooni
daktsioon. komisjon paneb ette
kinnitada „Rakwere
linna administratiiv-piirkonna laienda-
mise seaduse“ lõpulikku teksti ilma ühegi

redaktsioonilise paranduseta, nij nagu see III lugemisel wastu wõetud.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hää- letatakse.) Nähtawa enamu- sega on ettepanek wastu wõe- tud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra- punkti juurde.

5. Maakonna oma- Redaktsiooni
walitsustele anta- komisjoni
wate toetussum- aruandja **K. Ast**
made seadus — (loeb): Redaktsiooni
redaktsioon. komisjon paneb et-
te kinnitada „Maa-

konna omawalitsustele antawate toetus-
summade seaduse“ lõpulikku teksti ilma
ühegi redaktsioonilise paranduseta, nii
nagu ta III lugemisel wastu on wõetud.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hää- letatakse.) Nähtawa enamu- sega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra- punkti juurde.

6. Teedeministee- Redaktsiooni
riumi 1923 a. komisjoni aru-
maanteede ja sil- andja **K. Ast**
dade erakorralise (loeb): Redaktsiooni
eelarwe summa- komisjon paneb ette
dest maakonna- kinnitada „Teedemi-
walitsustele toe- nisteeriumi 1923 a.
tusandmise sea- maanteede ja sildade
mus — redakt- erakorralise eelarwe
sioon. summadest maakon-
nawalitsustele toetus-

andmise seaduse“ lõpulikku teksti ilma
ühegi paranduseta, nii nagu see III luge-
misel wastu wõetud.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hää- letatakse.) Nähtawa enamu- sega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra- punkti juurde.

7. Esimeselt juurde- Redaktsioo-
weo raudteedeselt- ni komisjo-
silt Wenemaal ni aruandja **K.**
(первое общество под- **Ast:** Kõigepealt
ездных железных пу- tähendan, et re-
тей в России.) dakttsiooni komis-
Eesti wabariigi pii- jon sama põhimõtte
rides olewate raud- te järele käib, et
teede riigile wälja- puht ortograafilisi
ostmise seadus — parandusi ei esita,
redaktsioon. waid neid, kus
wõiks arwata, et

see kuidagi wiisi muudab (loeb):

Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Esimeselt juurdeweo raudteedeseltsilt Wenemaal (Первое общество подъездных железных путей в России). Eesti wabariigi piirides olewate raudteede riigile wäljaostmise seaduse“ lõpulikku teksti järgmise redaktsioonilise parandusega:

§ 2, rida 1: see, p. o. selle.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

8. Tapamajade ja liha järelwaatuse seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **J. Hünerson** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Tapamajade ja liha järelwaatuse seaduse“ lõpulikku teksti järgmiste redaktsiooniliste parandustega:

Parandus 1: § 4, märkus 2: rida 1: sunduslikku liha, p. o. liha sunduslikku.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see parandus wastu wõetud.

Aruandja **J. Hünerson** (loeb): Parandus 2; § 6, rida 3; oma p. o. enda.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Hünerson** (loeb): Parandus 3; § 11, rida 2: otsa wõib, p. o. wõib otsa. Lause peab olema nii: „Hädatapmisi on lubatud ka wäljaspool tapamaja toimetada kui karta on, et loom enne tapamajaja jõudmist wõib otsa saada...“

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Heakorra ja julgeoleku seaduse § 190 muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **J. Hünerson** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Heakorra ja julgeoleku seaduse § 190 muutmise seaduse“ lõpulikku teksti ilma redaktsiooniliste muudatusteta.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) See ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

10. Tuliikumaksu seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **J. Hünerson** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Tuliikumaksu seaduse“ lõpulikku teksti järgmiste redaktsiooniliste parandustega: Parandus 1: § 2, märkus 2, rida 2: ehk, p. o. wõi.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Hünerson** (loeb): Parandus 2: § 22, p. 5.: kauplejad äriteenijad, p. o. kauplejad-äriteenijad.

See tähendab, et sellel sõnal on üks mõiste, on wahetegemiseks kauplejate-ettewõtjate ja kauplejate-äriteenijate wahel.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Hünerson** (loeb): Parandus 3: § 25, rida 4: Tunnistatud, peab olema tunnustatud.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Hünerson** (loeb): Parandus 4: § 27, rida 2: tunnistatud, p. o. tunnustatud.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Hünerson** (loeb): Parandus 5: § 29, rida 3: arwatakse wabriku esimese weerandaasta aktsiimaksust maha, p. o. arwatakse maha wabriku jne. Redaktsiooni komisjon teeb ettepaneku nende sõnade järjekorda muuta, nõnda, et lause algaks järgmiselt: „arwatakse maha jne...“

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

11. Töölise õnnetujuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **J. Hünerson** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada: „Töölise õnnetujuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seaduse“ lõpuliikku teksti järgmiste redaktsiooniliste parandustega:

Parandus 1: § 372, lit. b) rida 4: ehk, p. o. wõi.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Hünerson** (loeb): Parandus 2: sealsamas lit. c) rida 5: ehk, p. o. wõi.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

12. Riigi raudtee peatehaste ja trükikoja 1922 a. puhaskasu jaotamise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Holberg**: Käesolewa seadusega jaotatakse ära riigi raudtee peatehaste ja trükikoja 1922 a. puhaskasu, kogusummas — 4.231.000 mk.

Rahaasjanduse komisjoni ettepanek oleks järgmine selle jaotamise kohta: 1) et saaks peatehaste sisseseade täiendamiseks jäetud sellest summast 1.649.526 mk. 87 pen., esiteks sellepärast, et tehastel ei ole mitte küllalt täie-

line sisseseade, puuduwad kõigetarwili-semad tööriistad, näituseks praegustel tehastel ei ole tsilindri puurimise treipinki, siis ei ole seal ventilatsioon korda seatud, ei ole tõsteabinõusid. Tuleb näituseks lokomotiiv-weduri katel käsitsi tõsta, mis väga palju aega wõtab; 2) saaks töölise olukorra ja kultuur-hariduslise tasapinna tõstmiseks 500.000 mk. määratud. Seal puuduwad riidekapid, pesuabinõud jne. Ülejäänud osa saaks peatehaste ametnikkudele, teenijatele ja töölistele lisatasuks üldsummast 2.104.485 mk. Walitsuse ettepanekus olid ainult teenijad ja kuupalgalised arwesse wõetud, kuid rahaasjanduse komisjon arwesse wõttes, et tehaste sisseseade ei ole täielik ja töölistel selle tõttu ei ole wõimalik täit päewapalka wälja teenida, määras tööliste poolekuu palga põhipalgast, neile, kes 3 kuud tehastes teeninud.

Panen ette käesolewat seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni poolt ettepanud kujul I lugemisel vastu wõtta.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Seaduseelnõu Eesti wabariigi raudtee peatehaste ja trükikoja 1922 aasta puhaskasu jaotamise kohta näitab kõigepealt, kuidas teedeminister, härra Ipsberg, Riigikogu poolt wäljaantud seadusi hindab ja 2) missuguses seisukorras on praegu peatehased ning 3) missugune on walitsuse ja teda toetawate isikute sotsiaalse õigluse mõõdupuu.

Teedeministeerium on leidnud, et raudtee peatehas olewat 1922 aastal puhaskasuga töötanud ja ruttab seda jagama, kuigi väga omapäraselt. Nähtawasti arwatakse sealpool, et tööstuse ettewõtte juhatajad on ainsateks teguriteks tööstuse tööwiljakuse tõstmisel. Sellelt seisukohalt wälja minnes oligi walitsuse eelnõus, nagu härra aruandja seda tõendas, ette nähtud puhaskasust osasaamine ainult peatehaste inspeksioonile 200.000 marga suuruses, juhatusesele, ametnikkudele ja teenijatele 1.104.485 marga suuruses. Töölised olid aga täiesti kõrwale jäetud, sest „mida hoolsamalt nad töötasid, seda rohkem teenisid“, nagu walitsuse seletuskirjas öeldud. Rahaasjanduse komisjonis, kus jaotuse alla tulewale summale tehaste sisseseade täiendamise arwel 1.000.000 mk. juurde lisati, wõeti I ja II lugemisel see seaduseelnõu sel kujul vastu, et ka töölised saawad wastawalt oma palgale puhaskasust osa. III lugemi-

sel läks aga läbi teedeministri ettepanek, mis endise seisukorra enam-wähem alles jättis, lubades sellejuures töölistele siiski puhaskasust osa poolekuu põhipalga suurus. Ja seda sellepärast, et nagu härra aruandja seletas, et „töölised ei saa täie intensiivsusega töötada ja oma täielikku päewapalka wälja teenida“. Ma palun iseäranis tähele panna, et ka härra aruandja tähenduse järele on see asutus sarnases seisukorras, et töölised ei saa temas täielikku palka wälja teenida. Enamus toetas härra Ipspergi, kes juise ka rahasjanduse komisjonis liige on, nagu Einbund kõige aja juhatas omawalitsuse komisjoni.

Puhaskasu jaotust põhjendatakse sellega, et 1922 aastal on puhaskasu saadud: raudteetööde pealt — 963.845 mk. 50 p., eratellimiste pealt — 3.290.165 mk. 97 p. Raudtee tellimised olewat kõik täidetud, peale selle peatehaste juhatusel energilise tegewuse tõttu, teenijate ja tööliste — siinjuures tuletatakse ka tööliste meelde — hooltsal kaastegewusel olewat korda läinud saada õige suur hulk eratellimisi, mis siis ka puhaskasu wõimaldanud. Puhaskasust — 2.127.000 mk. taheti muretseda walitsuse kawa järele tööabinõusid, mis aga enam maksuma tulewat. Puuduwat puhaskasust. Nii, et seletuskirjast wõib järeldada, et kuigi ei ole kokku wõetud weel 1923 a. aruandeid, kuigi ei ole weel andmeid selle kohta, kuidas aasta läbi saab töötatud, siiski on juba ette näha teedeministeeriumile, et ka järgmine aasta wõimaldab puhaskasu. See on väga isesugune raamatupidamine, mujal ei saa aga puhaskasu enne selgeks teha, kui bilans on tehtud. Siin aga on see warem, isegi töötamise aasta esimesel poolel wõimalik. Seda puhaskasu, nagu ma tähendasin, tahetakse omapärselt jaotada. Nimelt peatehase teenijate ja tööliste olukorra ja kultuurharidusliku tasapinna tõstmiseks 500.000 marka ja peatehase tehnilise ja majandusliku järewalwe — selle all on mõeldud nähtawasti inspeksiooni teostamise eest — 200.000 marka.

Juhatusel, ametnikkudele, ja teenijatele määratud osa tahetakse nõnda jagada, et ülemaad teenijad saawad kunni 45% aastapalgast kõigi lisadega, see on 13 kuu-palgaga ja kõigega, mis sinna juurde arwatud. Tehnilisele personaalile, laudkonna juhatajale 20% aastapalgast, teis-

tele mitte enam, kui ühe kuu tasu ja töölistele poole kuu põhipalk.

500.000 margast, mis ette nähtud riigi raudteeteenijate olukorra ja kultuurhariduse tasapinna tõstmiseks, tahetakse anda üks osa lugemistoa ja raamatukogu sisseseadmiseks ja tööliste puhastusabinõude muretsemiseks, raudteewalitsuse raamatukogu täiendamiseks „Raudami“ kaudu ja ka weel teenijate ja tööliste organisatsioonidele.

Puhaskasu jaotamine neile, kes oma tööwaewaga selle kogumiseks kaasa aidanud, ei ole uus küsimus.

Põhimõttelikult wõib seda õige otstarbekohaseks pidada, kuid ainult siis, kui tema jagamiswiis ka otstarbekohane ja õiglane on. Käesolewas seaduseelnõus on see aga teisiti.

Ettewõtted, kes puhaskasu jaotuse sisse seadnud, on lasknud sellest osa saada ka töölistel ja harilikult jagatakse seda 1) kas proportsionaalselt wastawalt palgale ehk 2) wastawalt palgale ja teenitud ajale jne.

Mujal arwatakse, et töowiljakuse tõstmise juures on tähtis mitte ainult töö juhatus, — administratsioon, sisse-seade jne., waid ka tööliste tegewus. Meil Eestis on aga hakatud tööliste peale üle öla waatama.

Kuigi seletuskirjas tunnistatakse, et puhaskasu on saadud peatehaste juhatusel energilise tegewuse tõttu, teenijate ja tööliste kaastegewusel, siiski wiimaste osa selle jaotusel ei tunnistata.

Nii siis tahetakse seda meil toimetada nii: Inspektorile — 200.000 marka aastapalgale lisa, teistele ülematele 45% aastapalgast, umbes 50—80 tuhat marka. Wähematele ülematele 20—50 tuhat. Töölistele mitte midagi, ehk paremal juhitud pool kuu-põhipalgast.

Siin kasutatakse sedasama jagamiswiisi, mis Eesti riigi majanduslikus elust wiimastel aastatel, kus maaliit ennast kohewile on ajanud, punase niidina läbi käib, ja mis meie riigi majanduslikus elus ikka terawamini ja terawamini esile tungib.

Suured ja wõimsad ajawad kokku suuri warandusi, küll eraalgatuse näol, aga ka riigi poolt wäljaantud töid tehes, kuna aga selle rahwaosa olukord, kes ausalt isiklisest tööst elab, ikka enam ja enam alla surutakse.

Meie jõukad kihid on wõinud wiimasel ajal olla uhked, nende enesetunne wõib kindel olla, sest ka majanduslikud

ministeeriumid on olnud nendele wasta-wates kätes. Nagu ma tähendasin, iseloomustab see seaduseelnõu härra Ipsberg'i, kui teedeministri lugupidamist seadusest.

Nendest summadest, mis selle eelnõu järele jagamisele peaksid tulema, on juba suur osa wälja jagatud, ilma et selleks seaduslikku alust oleks.

See ei ole siis enam nii wäga 1922 a. puhaskasu jaotus, kui just teedeministeeriumi poolt 1922 aastal peatehaste ametnikkudele preemiateks ilma seadusliku aluseta wäljaantud summade tagant järele seadusega kinnitamine.

Raudteewalitsus on lubanud 1922 a. ühele osale ametnikkudele preemiaid maksta 25% ja enam, lootes, et seda wõib puhaskasust wõtta. Et aga riigikontroll, nagu siia juurdelisatud eriarwamisest näha, sarnase seaduswastase tegewuse wastu on protesteerinud, siis esitati tagant järele seaduseelnõu.

Nimelt on siin lugu nii: 4. apr. 1921 a. wõeti ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal määrus wastu riigi raudteeteenijate palkade kohta, kus § 8 ütleb: Peale § 1 ja 3 ettenähtud palkade ja otsekoheste tööde eest normeeritud preemiate maksetakse eksploatatsiooni teostawatele teenijatele eelarwes ettenähtud eksploatatsiooni kulude ülejääkidest ja tegelikust puhaskasust eripreemiaid. Eripreemiate suurus määratakse kindlaks teedeministri poolt, peale selle, kui läinud aasta aruanne on kokku seatud.

Eripreemiate ärajaotamine teenijatele teostatakse raudteewalitsuse poolt; sealjuures wõetakse arwesse iga teenija, tema teenistuse laitmatust tähele pannes.

Hiljem wõeti aga wastu Riigikogu poolt 11. mail 1922 a. seadus riigi raudteeteenijate palkade määruse § 8 maksusetaks tunnistamise kohta. Selles öeldakse, et „Wabariigi Walitsuse poolt ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal 4. aprillil 1921 a. maksmapandud riigi raudteeteenijate palkade määruse („Riigi Teataja“ nr. 25 — 1921 a. seaduse nr. 17) § 8 tunnistatakse maksusetaks.“

Tähendab, ei olnud teedeministril õigust eksploatatsiooni kulude ülejääkidest ja puhaskasust eripreemiaid awansina wälja anda, waid ta oleks pidanud oma määrused ka peatehaste suhtes seadusega kooskõlasse wiima.

Nii tuleks siis Riigikogul otsustada: kas on Riigikogu poolt wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ wäljakuulutatud seadu-

sed makswad ka teedeministeeriumi kohta, ja teiseks — kas tuleb seaduse rikkumist igal üksikul juhtumisel hakata katma, peale üksiku juhtumise, tagant järele wäljaantawa seadusega.

Siin tekib üldse ka küsimus, kuidas oleks siis neid awansina wäljaantud preemiaid wõetud, kui 1922 a. aruanne ei näitaks puhaskasu.

Iseloomulik on, et peatehaste tehnilise ja majandusliku järelwalwe inspektorile lisatasuks oli 200.000 nõutud.

Põhikirja § 5 ütleb, et see inspeksioon on: raudteeülem ehk tema poolt walitud raudteewalitsuse liige kui tehaste inspektor. Tähendab, üks, kaks isikut. Käesolewal korral — kaks isikut, kelle palk ministri palga suurune, kellest üks preemiat on saanud ka teistelt aladelt, wedurite paranduste krediidide ülejäägist, mille wastu ka Riigikogu protesteeris. Üldse on see nähtus, et raudteel juhtiwatele jõududele preemiaid määratakse, Eestile omapärane. Wene ajal seda ei tehtud, waid 1906 a. wäljaantud instruktsioonides oli see keelatud, osakondade ülemad ja juhtiwad jõud preemiaid ei saanud.

See oli muu hulgas põhjendatud just ka sellega, et nendest olenes ära aruannete kokkuseadmine jne. Peatehased töötawad raudteewalitsuse tegewuskapitaalil arwel.

Mis puutub tehastesse, siis on temal inwentaari — 92 miljonit hoonete wäärtus — 80 milj. krunt. Puhaskasust on kantud riigituludesse ainult 222.527 marka.

1922 a. oli riigitellimisi 101.365.593, eratellimisi 13.825.267 marga eest.

Riigitellimiste suhtes on tehased monopooli seisukorras.

Tehaste sissesead olewat, nii nagu ta ametnikud ise tunnistawad, otse primitiivne. Uuenduste ja täienduste peale, mis kahtlemata tööwiljakust tõstaks, riigitöösid, seega raudtee eksploateerimist odawamaks teeks, ei ole rõhku pandud.

Treipingid olewat nii puudulikud, et sel ajal, kus wäljamaal walmistatakse 8 rattapaari, siin suudetakse ainult üks rattapaar walmis teha.

Puudub weduri tsilindri treipink ja teised tarwiikud abinõud. Puuduwad tõsteabinõud. See kõik suurendab kaudseid kulusid, teeb riigitööd kalliks.

Seaduseelnõu juurdelisatud seletuskirjast on näha, et tahetakse 2.127.000 marga wäärtuses juurde muretseda mõ-

ned abinõud, kuid ka siin lubatakse tellimiste hinnast osa katta 1923 a. loodetavast puhaskasust. Aga kui seda puhaskasu 1923 a. ei ole? Mis siis saab, jääb lahtiseks.

Peatehastes puuduvad sarnased sisseseaded, mida isegi pea kõigil eratööstustel on, nagu riidekapid, kuhu tööliised riided tööajaks võiksid riputada, et need töötoa tolmus ja suitsus rikki ei läheks, isegi puuduvad kätepesu ja silmapesu abinõud, — tööliised tulgu nõgistena ja tahmastena õhtul läbi linna koju, lõunasöögile asudes puudub neil võimatus enne seda omi käsi puhtaks pesta. Ja nagu pilge kõlab seletuskirjas — riigiraudteede teenijate olukorra ja kultuurharidusliku tasapinna tõstmise summadest tahetakse muretseda ka tööliste puhastusabinõud.

See peab sündima kui jõulukink.

Ka Eestis on jõudnud teised tööasutused, mõned wirilad välja arvatud nii kaugele, et nad lasewad tööabinõude ja sisseseade kulude arvel tööliste osaks saada puhastusabinõude tarvitamist.

Peatehased on riigi ettevõtte, kes peab selle eest hoolitsema, et tema tööliste seisukord eeskujulik oleks. Meie teedeministerium aga näeb, et riidekappe, pesunõusid võib osta ainult neist summadest, mis mujal puhaskasu jaotusel töölistele välja antakse.

Muidugi on sarnane jõulukink väga praktiline ja näitab, kui väga härra teedeminister riigitööliste kultuurhariduslist tasapinda hindab. Otse lugupidamist ja aukartust ärataw.

Kuid isegi meie maaliitlised suurpõllumehed asuwad karjakaswatuses koguni teises seisukohas: nemad muretsewad loomadele sarnased abinõud ikka sisseade täiendamise arvel.

Peatehaste tööliised olgu oma seisukorraga rahul: neil ei ole streigiõigust. Ei ole kaugel see minewik, kus nende kohta „seadusi“ välja andis sõjaringkonnaülem ja kus üks osa töölistewanematest wangimajja paigutati. Kuid ka oma personaali suhtes on peatehased tähelepanu väärt: ametnikka 163, tööliisi 672. See on ligi $\frac{1}{4}$ — 24,3% —. Mujal tööstuses on ametnikka umbes 12—15%. Siin kaks korda enam. Riigi asi.

Mis puutub palkadesse, siis on saanud 1922 a. ametnikud 9 miljonit, tööliised 34 miljonit. Kuna arwuliselt oli ametnikkude protsent 24,3, palgaliselt aga 26,2, seega protsendiliselt enam 1,9. Juba seegi

wahekord näitab, et seletuskirjas toodud wäide, millega põhjendatakse tööliste ilmajätmist puhaskasust, põhjendatud ei ole. Seal öeldakse: „Peatehaste tööliised, nende usinuse hindamisel, wõrreldes ametnikkudega, on hulga paremates tingimistes, sest nemad tegid tükitööd“.

Nagu mulle raamatupidajad tõendasid, olewat üksikud paremad tööliised — tükitööd tehes — saanud mõnel kuul 8.800 — 10.000 marka.

Aga ma tähendasin, et see tuleb sellest, et tükitöö tasu ei makseta ühetasaselt iga kuu kohta, waid kuidas juhtub, kuidas töö walmis saab, ühel kuul võib see olla sootu wäike, teine kuu isegi 8—10.000. Kuid sarnast palka on saanud ainult wähesed. On ka rohkesti tööliisi, kelle palk üle 2.000 ei tõuse. See ei ole ometi tööliste hea seisukord!

Kui meie aga keskmise wõtame, siis on see 4.979 mrk.

Siin tuleb silmas pidada, et seda saadakse tööasutuses, kus tükitööd tehtakse ja kus paljud tööliised järjekindlalt ületunnitööd teewad 2—4 tundi päewas. Nii tuleks seda keskmist wõtta mitte kui 8-tunnilise, waid kui 10—12 tunnilise tööpäewa, see on $1\frac{1}{2}$ päewa töötasu, mitte 25 päewa, waid $37\frac{1}{2}$ päewa töötasuna kuus. Ka ei saa tööliised 13 kuu palka ega puhkeaga, mis ametnikkudel on $\frac{1}{2}$ —1 kuu.

Nii ei ole siis sugugi põhjendatud seletused, nagu oleks tööliste seisukord rahuldaw, ehk koguni parem kui ametnikkudel. Nii tööliised kui ka ametnikud saawad elukallidusega wõrreldes madalaid palkasid.

Kui puhaskasu jagada, siis kõigile. Selle küsimuse otsustamise juures tuleb ka seda silmas pidada, et 1921 a. — algul — wähendati tööliste palkasid 20% wõrra. See teeks 1922 a. välja umbes 7 miljonit. Elukallidus pole langenud. Nii palju said tööliised sel aastal, kust see puhaskasu pärit, palka wähem.

Kas ka see ei ütle, kust see puhaskasu selles nii halbade ja hooletusse jäetud sisseseadega tööasutuses saadud?! Nimelt: tööliste palkade kärpimisest, riigiteenistuses olewate tööliste palkade allasurumisest ja ka sisseseade peale tarwiliste wäljaminekute tegemata jätmisest. Ja milles on siis see tarwilik olnud? Nõukogu otsuse põhjal on saanud meistrid ja nende abid 1922 a. awansina puhaskasu arvel preemiaid 25% alates. Walitsuse poolt esitatud jaotuse kawa järele tuleks: tee-

deülemale kui inspektorile ligi 200.000 — teedeülemale palk on 34.000 — tehasteülemale umbes 60.000, meistrile 41.040. Meistri abidele 31.860.

See on küll liig omapärane ja algupärane jaotus. Mujal seda õiglaseks ei peeta, meil on ta aga saanud süsteemiks, mida tarwitatakse Eestis ka teistes ministereeriumides, näituseks siseministereeriumi lisarahade väljajaotamisel, kusjuures maksumise sissenõudmise ergutusraha jaotatakse järgmiselt tänawu I poolaastal:

politseiülemale 70.000, ülemale abile 60.000, jaoskonnaülemale ja politseiwalitsuse sekretäärile 46.000, jaoskonnaülemale abidele 32.000, raiooniülemale ja jaoskonna asjaajajatele 23.000. See on — ametnik, kes tegelikult maksumise sissenõudmise tööd teeb, saab 23.000; politseiülem, kes sellega tegemist ei tee — 70.000, kuigi temal ka sel korral, kui ametnik need sissenõutud rahad ära raiskab, nagu seda Tallinnas on juhtunud, wastutust ametniku teo eest ei ole. Nii-sugune süsteem walitseb meil igal alal. Ei hinnata tööd, waid seda seisukohta, kus keegi asub. Et walitsus siin järjekindel oleks, seda ei saa ütelda.

Ka kultuurhariduslikeks otstarbeks määratud summat tahetakse omapäraselt jaotada. Sellest puhaskasust, mis teedeministri enese ütelse järele peatehaste ametnikkude ja tööliste hoolsal kaastege-wusel saadud, tahetakse ka siin anda lõwiosa neile, kes tehastest eemal seisawad. Nimelt „Raudamile“, see on raudteewalitsuse kõrgemate ametnikkude organisatsioonile. Sellesse ühisusse aga ei wõeta alamaid teenijaid, tehaste töölistest kõnelemata. Tehaste teenijatest on seal wististi ainult mõned. Ja see siis awab puhaskasu arwel töölistele lugemistoa, muidugi, sinna töölisi ei lasta, kui järjekindel ollakse.

Töölistel on aga omad organisatsioonid. Ka teenijatel on teised organisatsioonid, mis kultuurhariduslisi ülesandeid täidawad. Ei ole mingit kõlblist õigust tarwitada tehaste puhaskasu teiste asutuste ametnikkude heaks, kuna omad ka raskes seisukorras on.

Nii siis kokku wõetud: 1) esitatud eel-nõu on peatehaste puhaskasu jaotamiseks otstarbekohatu, 2) puhaskasu on juba faktiliselt wälja jagatud ilma seaduslise aluseta, omawoliliselt. Sel kujul oleks see seaduseelnõu wastuwõtmata. Tuleks teedeministereeriumilt ja raudteewalitsuselt

nõuda, et nad seaduste järele talitaks ja õiguslist korda austaksid.

Silmas pidades, et nii teenijad kui töölistel on raskes majanduslikus seisukorras, ei saa sisulikult puhaskasu jaotamise wastu olla. Kuid seda tuleks jagada õiglaselt. Tuleks anda nii teenijatele kui töölistele proportsionaalselt wastawalt palgale. Rahaasjanduse komisjonis, kus wastu wõeti minu ettepanek, seda summat ühe miljoni wõrra suurendada, wõeti II. lugemisel wastu ka minu ettepanek — proportsionaalse jagamise kohta. Nagu tähendasin, 3. lugemisel wõitis härra teedeminister Ipsberg. Kuna proportsionaalselt palgale wastawalt jagamine õiglasem ja otstarbekohasem oleks, siis tahan ma seda ka siin teisel lugemisel esitada. Pealegi weel, kus praegu esitatud kujul jagamine tööliste meeoleolu rikuks, nendes ki-bedustunnet elule kutsuks, mis töowiljakust mitte ei tõstaks.

Uskudes, et Riigikogu enamus teisel lugemisel seda seaduseelnõu parandab, esitame sellekohased parandused.

Mille peale aga ka siin olgu tähelpanu juhitud on see: mitte preemiade abil ei tõsteta töowiljakust, waid — kui tööasutuse sisseseadeid tarwilikult täiendatakse, tööliste palgaolusid ja tööttingimisi parandatakse. Kumbagi aga teedeministereeriumi poolt praeguste jõudude juures loota ei oie.

B. Eilman (is.): Eelkõneleja andis juba kaunis selge ülewaate teedeministereeriumi, teedeministri ning raudteewalitsuse puhaskasu jaotamise süsteemi kohta. Mina, kui raudtee peatehaste tööline, tundes kaunis lähedalt sealset seisukorda ja arenemise käiku, loen oma kohuseks Riigikogu liikmeid, kes kaugemal seisawad, tutwustada ja selgitada, kust see jagamisealolew puhaskasu tekkinud on ja kellel on moraalne õigus seda saada.

1917 aastal, sügisel, kui Saksa sõjawägi okkupeeris Eestimaa, lahkusid pea-aegu kõik weneaegsed raudteede inseneerid, niisamuti lahkusid ka raudtee peatehaste juhataja ühes teiste tehnilise personaali liikmetega, nagu jaoskondade juhatajad, meistrid jne. Wenemaale.

Et Eestis raudteeasjandust tundwaid inseneere ei olnud ja waewalt praegugi neid leidub, juhtisid ja juhib praegugi tehaste tegewust teisele erialale wastaw inseneer, niisamuti on ka lugu jaoskondade juhatajatega. Nõnda on näituseks määratud waguni jaoskonna juhatajaks

isik, kes 1920 a. Wenemaalt Eestisse opteerus ja kelle kohta tema oma endised kaastöölised, kellega tema seltsis Peterburis töötanud, seletawad ja mida tema kogemused ka selgelt tõendawad, et ta pole wagunitööstust kunagi juhtinud ja isegi sellel alal tööd teinud.

Ma ei taha siin polemiseerima hakata, waid tahan ainult ära näidata, et see ülistamine, mis Wabariigi Walitsuse poolt esitatud seaduseelnõu juuresolewas seletuskirjas „peatehaste juhatusel energilise tegewuse“ kohta käib, on liialdatud, iseäranis kui seda arwesse wõtta, et Wene walitsuse ajal kogu raudtee peatehaste kohta kõigest üks juhataja oli, kuna tööde läbikäik oli palju suurem kui praegu.

Siin wõib täiesti punastamata öelda, et suuremate tagajärgede saawutamine tuleb kauaaastase praktikaga tööliste wilunud käte ja mõistuse arwesse panna, kes on suurema osa peatehaste tehnilise personaali õpetajad ja kaswatajad.

Olles ise peatehaste tööline ja tundes hästi seal walitsewaid olusid, wõin selle kohta järgmist ette kanda.

1921 a. ei olnud raudteetöölistel mingisugust organisatsiooni, sest raudteelaste liit suluti 1920 a. majandusliku streigi pärast wägiwaldselt ja sellega jäid raudteelased kui ka peatehaste töölised ilma esitusest. Raudteewalitsus, kasutades seda juhust, asus teenijate igasuguste õiguste kärpimisele, muuseas wõeti ette ka raudtee peatehaste palkade kärpimine, see oli 1921 aastal, ja nimelt tükitöö hindadest wõeti maha 20%. Et töölistel esitust ei olnud, siis ei olnud neil wõimalust protesteerida ja nad pidid sellele wägiwallale, mida nende kallal tarwitati, alla heitma.

1922 a. kui töölised omale esituse walisid, siis wõtsid nad wastu otsuse, et raudteewalitsuse poolt kärbitud 20% saaks tükitöö hindadele uuesti juurde arwatud ja möödunud aja eest, et arwepidamist kergendada, ühe kuu palga suuruses wälja makstud, olgugi, et see summa iseäranis suur ei olnud, ainult 4 miljonit marka. Mida wastas raudteewalitsus? Raudteewalitsus wastas selle peale, et ülesseatud nõudmine on liiga suur, see teha wälja 4 miljonit marka, millist krediiti raudteewalitsusel ei ole ja selle krediidi saawutamiseks tuleb pöörata Wabariigi Walitsuse poole. Hiljem aga järgnes wastus, et töölistel mingisugust õigust ei ole, ei selle 20% ega ka ühe kuu palga peale, sellepärast, et nende 1921 aasta teenistus, wõrreldes 1922 aasta teenistusega,

on ühel kõrgusel. Kuid millest see tõus tekkis, jättis raudteewalitsus targu ütlemata. Teenistus tõepoolest ei tõusnud, waid langes. Et aga aastane teenistus enam-wähem ühesugune oli, siis tuli see sellest, et 1921 aastal vähem päewi töötati, nimelt ainult pooled päewad, kuna 1922 aastal, kus tööd rohkem oli, terwed päewad töötati. Kui oleks aga 1921 a. rohkem päewi töötatud, siis oleks kahtlemata 1921 aasta teenistus 1922 a. teenistusest palju kõrgemale tõusnud.

Minu arwates on see nõndanimetatud „puhaskasu“ tööliste wäljamaksmata jäänud palgast kogunud summa, mitte aga peatehaste juhatusel energilisest tegewusest tekkinud, nagu seda walitsuse seletuskirjas öeldakse. Nimetab aga walitsus sarnast palgast mahaarwamist tehaste juhatusel energiliseks tegewuseks, siis pean mina seda ülekohtuseks nähtuseks ja tööliste wägistamiseks. Et aga tehased puhaskasu anda saawad ilma tööliste palkadest maha arwamata, selleks on waja panna ametisse isikud, kes asja tunnawad ja juhtida wõiwad, mitte aga õppijaid.

Olen arwamisel, et see nõndanimetatud „puhaskasu“ tuleb tööliste wälja maksta, mitte aga lõwiosadena administratsioonile kinkida — ja sellepärast teen ettepaneku, et rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud seaduseelnõu muudetakse teisel lugemisel nii, nagu ta wõeti wastu selles komisjonis II lugemisel, nimelt et puhaskasu saaks ära jaotatud 1922 aastal teenistuses olnud isikute wahel proportsionaalselt nende teenistusele sel aastal.

Teedeminister K. Ipsberg: Ma olen sunnitud siin mõnda õiendust tegema, mis eelkõnelejate ebaõigete teadete on tingitud. Mis puutub üldse tehnilistesse sisseseadetes peatehastes, siis wõin ma ütelda, et peatehased Wene ajal sugugi niisuguste tööde jaoks korraldud ei olnud, nagu neid praegu Eesti ajal teha tuleb. Wedurite kapitaalparandust ei tehtud siin sugugi, sellepärast ei ole meie töökojad oma sisseseade poolest niisugusel kõrgusel, nagu need tööd seda ehk nõuawad. Aga see ei ripu ära mitte ükski teedeministeeriumist, waid selleks on teised põhjused, sest puuduwad selleks tarwilised krediidid, ka mitmel teisel asutusel on hädatarwilised nõuded, mida aga praegu meie riigimajandus mitte ei luba rahuldada. Siin tõi härra Riigikogu liige Johanson ette, et seal liiga palju ametnikka on, nimelt 163. Ma pean õiendama,

et selle arwu sisse on wõetud ka need, kes tõepoolest mitte ametnikud sisulikult ei ole, näituseks tööjuhid, 54, kes otsekohe töö juures seisawad ja hädakorral ise tööd teewad. Niisama on kaasa arwatud wahid ja kütjad, keda meie oleme harjunud töölisteks lugema. Päris kontori ametnikka on kolmkümmend. (L. J o h a n s o n (s.d.): Aga tööliste nime all ametnikud.) 163 ja 30 wahel on ometi wahe. Edasi tõi härra Johanson ette, et päewatööliste palk ei tõuswat üle 2.000 marga kuus. Ma pean ütleva, et niisugust palka saawad ainult õpilased, kuna tööliste keskmine palk on 2.700 juurde arwatud neile garanteeritud 30 protsenti. Tükitöölised minewal aastal teenisid 7—8.000 marka kuus. (B. E i l m a n (is.): Kust need andmed wõetud on?) Edasi on öeldud, et on katsutud suurt lisatasu anda ametnikkudele, inspeksioonile ja raudteeülemale. Kui härra Johanson seaduseelnõu wiimase löike läbi loeks, siis leiaks ta selgesti öeldult, kuipalju seal keegi saab. Kunni 45 protsendini, kõigile teistele mitte enam, kui ühe kuu palk. (K ä r a j a w a h e l h ü ü d e d p a h e m a l t p o o l t.) Nii, siis 200.000, millest härra Johanson räägib, võib ainult jutt olla ühest kuupalgast. Kes inspeksiooni teostas, selle palk oli 15.000. Nii et 200.000 asemele oli 15.000. Härra Johanson'i isiklikuks rahuldamiseks wõin weel öelda, et raudteeülemale ei ole kawatsatud anda lisatasu sellest 15 tuhandest. Nii, et see etteheide on täiesti wale.

„Raudam“ on registreeritud selts ja tema põhikirjas ei ole mitte öeldud, et ainult kõrgemad ametnikud wõiwad temas liikmeks olla, waid temast wõiwad kõik raudteelased osa wõtta. Ma wõin küll härra Johanson'ile meelde tuletada, et oli omal ajal raudteeliit, mille põhikirjas oli punkt üles wõetud, et kõrgemad ametnikud ei wõi temast osa wõtta. Ma mäletan seda väga hästi, sest ma olin sel korral raudteeülem. (P a h e m a l t p o o l t : M u i d u g i m i n i s t e r e i w õ i n u d .) Osakonna juhatajatest kunni wanemate inseneerideni ei wõinud liidust osa wõtta, ehk nad küll raudteeametnikud olid. Siis on härra Johanson väga kurja süüdistusega isiklikult minu wastu üles astunud. Ma ei tea, kas ma seda pikemalt seletama pean hakkama. Need, kes rahaasjanduse komisjonist osa wõtsid, teawad väga hästi, kuidas see asi oli. Seal on see asi pikalt ja laialt ette kantud. Tahan lühidalt ütelda, et siin mingit seaduserikkumist ei

ole, sellepärast, et see põhikiri, mis ajuti selt oli antud peatehaste kasutamiseks, oli kinnitatud enne maikuu 1922 a. nimelt oli ta ette pandud detsembrikuus ning kinnitatud jaanuarikuu esimeste päewade sees 1922 a. Sel ajal oli 1921 a. seadus maksew, mille järele lisatasu maks teedeministri kinnitusel lubatud oli. Seadus kaotati ära maikuu lõpul ehk juunikuu algul, nii, et wiie kuu jooksul oli teedeministril täieline õigus preemiaid wälja anda. Seadusel ei ole mitte tagantjärele makswus, sellepärast oli minul täieline õigus ^{5/12} sellest preemiast, see on 40% wälja maksta ja on senni wälja makstud ainult 25%, ja sellestki suurem osa juba enne 1921 a. seaduse äramuutmist Riigikogu poolt. Need oleksid lühikesed ümberlõkumised eelkõnelejate wäidete kohta. Härra aruandja, kui jurist saab selle üle pikemalt seletust andma. Tuletan ainult meelde, et tehaste tööjuhtidele lisatasu maksmise õigus Wabariigi Walitsuse otsuse põhjal 1920 a. detsembrikuust praegu weel teedeministeeriumil on. Härra Eilman seletas siin, et töölistel wõeti 20% maha ja sellest on siis ka see puhaskasu tekkinud. Ütles weel, et see olla tööliste kurnamine. Komisjonis sai matemaatiliste andmete põhjal selgitatud, kust see puhaskasu tuli ja nimelt sellest, et raudtee peatehaste oma tööde kaudsete kulude protsenti on 100—105, kuna aga eratööde pealt, millede täitmise raudteetehased oma peale wõtsid, wõttis tehastewalitsus 200% ja ülegi, näituseks rahwuswahelise seltsi poolt tellitud wagunite pealt. Sellest on see puhaskasu tekkinud ja mitte töölistelt mahawõetud palgast, sest see mahawõtmise oli teatawa wea parandamine, et tükitööde eest olid liiga kõrged hinnad määratud. See reguleerimine tööliste wäljateenitud kuutasu ei wähenanud 20% wõrra, waid see kaswas weel aasta-aastalt kõrgemaks. Nagu härra Eilman teab, on ka praegugi teedeministeerium wastu tulnud ja sel aastal tükitöö lasknud õiglaselt ümber hinnata, mitte selles mõttes, et seal tasu wähenada wõi suurendada, waid sellepärast, et teatawat tööd ei olnud küllalt õiglaselt kalkuleeritud. Nüüd on õige kalkulatsioon tehtud ja tükitöö tasu selletõttu palju kõrgem, kui enne. Nii ei ole siin mingisugusest kurnamisest juttu. (W a h e l h ü ü e B. E i l m a n ' i (is.) p o o l t.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Eilman, Palun mitte kohalt rääkida. Kui Teil tarwis, siis wõtke sõna.

Teedeminister K. Ipsberg: Kui rkl. Eilman'i loogikat wõtta, siis oleks tema wõinud, oma pika kõne asemel, wäga lihtsalt ütelda, et tehaste puhaskasu tuleb ära jagada tööliste wahel. See oleks olnud lihtne loogika. Peab aga ütlema, et tööwiljakus ja tegurikas tegewus ei ripu mitte üksi töölistest ära, waid suurelt osalt tööjuhtidest ja juhatusest ja sellepärast leian mina, et ettepannud jaotus on täiesti õiglasel alusel. Tükitöölised on oma kõrge töötasu kätte saanud, aga ametnikud, tööjuhid, meistrid ja meistrite abid ei ole mingisugust ületunnitöö tasu saanud, ehk nad küll igapäew on ületunde teinud. See tasu kawatsetakse neile maksta arutuselolewas seaduses ettepannud preemiade näol.

A. Porman (üür.): Siit kuulsime arwusid, mis wäga iseloomustawad. Kõneldi ülewal koridori teises toas, et töölistel teenida 8.000—10.000 marka kuus, siin kõneldi, et teenida 7—8 tuhat kuus, kuna nad tõelikult on teeninud ainult 5—6.000. Meie peame rehkendama ainult tööoskusega, aga mitte perekonna abirahadega. Nii ei näita need arwud õiglasel olewat. Siis tähendati juba ennemalt, et ei ole jõutud korda seada, mis oleks pidanud korda seatama. Töökodad on terwisliselt wäga wiltsas seisukorras. Nad on seda sama, mis 1895 aastalgi. Wedurijaoskonna wahel oli enne sepikoda ja kõik raskemad asjad said sealt läbi wiidud, nii et suuri uksi ei olnud tarwis lahti teha muul ajal, kui wedur sisse tuli. Kuna nüüd kõige wäiksem asi, mida juba kaks inimest kannawad, saab wälja wiidud suurte uste kaudu. Igaüks wõib nüüd arwata, mis seisukorras see tööline on, et kiirelt töötades üleni higine äkitselt talwel külma tuule kätte jääb. Ütleme, et 100 ehk 50% läheb arstlise järeelwaatuse alla just selle läbi, et nad külmetada saawad. Nii kaugele aga ei saada, et sinna tawalised ukseid ehitataks, kust läbi wõiks materiaale wälja wiia ilma, et suuri uksi tarwis lahti teha oleks. Siamaale ei ole niikaugele saadud, kas pole selleks oskust wõi arusaamist. (**Põllumeeste rühmast:** Ei ole raha.) Ei tahaks pikemalt peatada Riigikogu liigete Johanson'i ja Eilman'i poolt ettetoodud asjaolude juures, mida tõendama peaksin, kuid ma tahan hoopis midagi uut ette kanda.

Harilikult waadatakse wabrikutööliste peale, kui kommunistide wõi sellesarnaste peale. Raudteetehaste töölistest pean ma

järgmist tähendama. Kui 1917 a. rewolutsioon oli ja kui 1918 a. Saksa okkupatsiooni wäed siia tulid, olid raudteetehaste töölistel need, kes takistasid warandusi wälja wiimast. Kui Saksa okkupatsiooni wäed siia tulid, siis takistasid raudteetehaste töölistel asju walmis tegemast, et neid ei saadaks wälja wedada. Kui Saksa okkupatsiooni wõim wähenes, olid raudteetöölised esimesed, kes koosolekut pidasid Saksa püssitikkude ees ja otsustasid wabrikust wälja tulla linna kui ka Toompeale. See sai täide wiidud. Kes sealt wälja tulid, olid hallpead, wanad, kui ka noored, tulid raekoja ette, kus nemad oma nõudmise ära andsid, et Saksa wõimud ametikohtadelt taganeks ja Eestile wõimu kätte annaks. Sealt tulid nad rongis Toompeale ja saatsid saadikud selleaegse Saksa wõimumehe juurde ja seisid sügise wihmase ilmaga niikaua, kui saadikud tagasi tulid. Tagajärg oli see, et Poska selsamal päewal kutse sai tegewusse astuda ja selle tagajärg oli ka see, et härra Päts'i ja ka teisi wangist wabastati. Raudteewabriku töölistel olid need, kes selle Eesti iseseiswuse wõsukese, mis Saksa okkupatsiooni wõimud wälja kiskusid, jälle uuesti mulda panid, mille warjus teie praegu wõite istuda ja sellest mõnu tunda. (**Pahemal pool käteplagin.**)

E. Weberman (rhws. w.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin nimetati kõnetoqlilt täna, et endise walitsuse teedeminister on selle puhaskasu jagamise juures seadust rikkunud. Räägiti wastu, et see ei olla nii, kuid teiselt poolt räägiti, et rahaasjanduse komisjonis on olnud tõendused selleks. Olen ka rahaasjanduse komisjoni liige, olen neist istungitest osa wõtnud ja wõin tõendada, jättes juriidilise külje juristide arutada, et endise walitsuse teedeminister, oli see ju weel endise walitsuse ajal, rääkis rahaasjanduse komisjonis, et jah, seaduserikkumine oli. Need on härra Ipsberg'i sõnad, mis ta, wõib olla, weel mäletab. Wastaw seadus sai muudetud maikuul 1922 a. ja läbirääkimised olid rahaasjanduse komisjonis juulikuul lõpul 1923 a. Oli umbes aasta mööda läinud, igatahes küllalt pikk aeg selleks, et härra minister, nähes, et on tulnud Riigikogu poolt seadused, mis talle ei anna wõimalust ennem antuid lubadusi ametnikkude wastu täita, see on, anda lisatasu preemiaid jne., küllalt pikk aeg, et ta oleks wõinud esineda uue seadusega, et õigustada oma tegewust sea-

dustandwa asutuse sanktsiooniga. Ta ei teinud seda mitte, et noh, kui seadust on rikutud, mis siis ikka teha. Nii nähtawasti mõtleb härra minister, sest aasta hiljem tuli ta rahaasjanduse komisjoni ja rääkis, et jah, seaduserikkumine tuli küll esile, aga... ja selle agaga jäi kõik. Meil räägiti küll Riigikogu pahema tiiva esitaja härra Johanson'i poolt, et wõiks ju kinkisaanud isikute ainelist seisukorda arwesse wõtta ja neid eksisamme osalt parandada. Summe, mis seal on wälja makstud, wõib wälja nõudmata jätta. Kuid selle jagamise juures, mis seadusewastaselte ette wõeti, selle juures peab meil demokraatlikus riigis demokraatlik põhimõtte maksma ja demokraatliku põhimõtte wastu on see, kui öeldakse, et päewatööline ja tükitööline ei pea tasu saama, kuna kuutööline wõib tasu saada. Toodi ette rahaasjanduse komisjonis walitsuse esitajate poolt, et ainult kuutööline on töö intensiivsusel tõstjad, kuna päewa- ja tükitööline seda mitte ei olla. See aga ei ole mitte nii. Kuuteenijate hulgas on peasjalikult ametnikud, on ka niisugused ametnikud, kes saawad 13 kuupalga kingiks. Kuuteenijate hulgas on ka näiteks wahid, õuepühkijad ja muud tööline, kelle töö intensiivsusel ripub ära ainult mulje, ütleme, wabriku üldisest wälisest seisukorrast. Kuid ütelda, et see intensiivsusel tõstab, tellimisi juurde toob ehk tööd kiirendab, seda nüüd ometi tehnilise töö tundja mitte ei peaks tunnistama. Sellepärast jagunesid ka hääled rahaasjanduse komisjonis kahte osasse: kas tuleb puhaskasu jaotamisel arwesse wõtta kuuteenijaid wõi ka teisi. Ja see küsimus tuleb nüüd lõpulikult otsustada Riigikogu koosolekul. On ju arusaadaw põhimõtte, et need, kes on tehaste produktsiooni tõstmiseks rohkem teinud, nagu wabrikujuhataja ja kõrgemad ametnikud, et nemad peawad rohkem saama. Kui aga on läbi wiidud proportsionaalsuse põhimõtte, kui antakse teatud protsent palgast, siis saab ka see, kes on rohkem palka saanud, suurema osa puhaskasust. Selle wastu ei saa waielda. Kuid ärgu jäetagu suuremat osa töolistest täitsa ilma. Peab tähendama, et kui keegi meil sõna wõtab töolisteküsimusest ehk muust demokraatlikust küsimusest meie demokraatlikus Riigikogus, siis kuuleme, kui mitte paremalt tiwalt, siis parema tiwa häälekandjatelt, et need olla poolkommunistid, kommunistid ja mitte midagi muud. Meie parem tiw, meie põllumehed, jagawad terwet

Eesti seltskondlist ja poliitilist tegewust kahte osasse: meie ja kommunistid ehk poolkommunistid. Ma ei tuleta seda küsimust mitte ainult sellepärast meelde, et minu eelkõneleja nimetas sellest, waid et mina ja minu poliitilised sõbrad oleme neid nimetusi teie poolt juba mõnigi kord saanud. Kuid kui teie arwate, et see meid heidutab, siis eksite wäga. Meie oskame wäga hästi wahet teha, mis on kommunist ja mis mitte, ja mis wahe on kommunistide ja meie wahel. Nemad ise teawad ka wäga hästi, kui suured sõbrad meie neile oleme. Nemad ei salli meid ja meie ei salli neid. Kuid kui sealt poolt tuleb mõni tõsine ettepanek, siis tõstame ka meie selle poolt käed ülesse, ja teeme seda ilma kartmata.

Põhimõtteliselt seisukohalt peab ütleva, et teedeministeriumis on üldse niisugune wiis, et igasuguste preemiade, kinkrahade ja jõulukinkide jagamisel ei küsita selle järele, kuidas see riigikassa huwidele ja õiglustundele wastab. Ma tooksin näite minewaaastasest nõndanimetatud jõulukingist, kus wedurite parandamisest ja teenijate vähendamisest ülejäänud summadest kõrgematele riigiametnikkudele jagati wälja üle ½ miljoni marga. Minu arusaamise järele on asi nii: kui riiklises asutuses wõi ettewõttes jääb ülejääk tarwitadaolnud summadest, siis wõib see olla kõik muu, kuid mitte jõulukink, sest tal ei ole selleks seaduslikku alust. Kõnesolewast kingitusest said seekord teedeülem Reinok 50.000, weosakonna ülem Arle 30.000, tema abi Nigols 30.000 jne. arweosakonna ülem Melentschuk 15.000, tehnik Kaske — 30.000, liikumisosakonna ülem Reiman 22.600 m. Kõiki kokku ei hakka ma lugema, aga nad said julgesti üle 510.000 marga. Seal on nimetatud, et see summa on wõetud wedurite parandamisest ja teenijate vähendamisest ülejäänud summadest. Missugusest krediidist ja missugusest summadest ja missuguse õigusega see wälja sai jagatud, selle üle ei ole midagi kuulda olnud. (J. Piiskar (is.): Oli arupärimine, aga ei wastatud.) Küsimine oli ka ajakirjanduses, sellepeale aga ka ei wastatud, tähendab, need on faktid! Ei ole ka wastutusele wõetud neid, kes seda awalikkuse ette töid. Nüüd sean mina selle sama küsimise ülesse, et nähtawasti praegu arutusolewa seaduse puhaskasu jaotamisel waadatakse lihtsalt nii sellepeale, et kui on tarwis toetusraha wõi preemiaid, siis anname ja wilistame selle

peale, kas on seadust wõi ei ole. Nii tunnistas vähemalt endise walitsuse teedeminister härra Ipsberg ise meil rahaasjanduse komisjonis. Jah, seaduserikkumine meil tõesti oli... (K. Ipsberg (põl.): E i t u n n i s t a n u d m a s e d a.) Ma arwan, et peale minu... (K. Ipsberg (põl.): W a a d a k e p r o t o k o l l i s t j ä r e l e.) Protokoll kirjutakse ainult üksikuid lauseid sel puhul, kui seda nõutakse. Aga mina arwan, et rahaasjanduse komisjoni 20 liikmest oli ikka oma 15—18 koos ja loodan, et minu sõnu saavad weel terwerida sealolijaid kinnitama, kes seda kuulsid ja tahtsid kuulda. Tähendab, ma ütlen uuesti, et kui üks kord arwatakse, et see seaduserikkumine on ja teine kord see sama isik arwab, et see seda mitte ei ole, siis otsustagu seda juristid. Mina olen ka mõne juristiga selle üle rääkinud ja arwatakse, et niimoodi ikka talitada ei tohiks. Meil on ju Riigikogu koosseisus väga austamise väärt juriste, niihästi pahemas kui paremas tiiwas ja ka keskel ja ma loodan, et meie selle küsimuse saame õiglaselt walgustada. Kuid need mõtted, mis siin awaldati, et siin on talitatud seadusewastaselt, need tahawad selgitust ja ma oleksin väga tänulik, ja esimesena rahuldatud, kui saadakse selgeks teha, et Eesti wabariigi minister ei ole seadust rikkunud. Tehku härra Ipsberg selgeks seda, siis olen mina esimene, kes wabandab ja kes tunneb ennast rahuldatud olevat kui riigikodanik. Wastawate parandustega saan muidugi teisel lugemisel esinema.

Juhataja J. Tõnisson: Lõpuse sõna on aruandjal.

Aruandja J. Holberg: Wäga lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõige pealt pean mina tähendama, et härra Johanson'i kõneste olid nii väga suured wead sattunud nii faktides, kui ka muus. Ja annaks nõu härra Johanson'ile teine kord oma kõnet paremini redigeerida ja läbi waadata. Esimeseks ütles härra Johanson, et inspektor saab 200.000 mrk., kuue kuu palk ministri palgast. Kui nüüd aga lugeda seadust, siis on seal öeldud, kunni kuue kuu palga saavad tehase juhatause liikmed, see oleks kümnetuhandlase kuupalga juures 60.000 mrk. Inspektor aga ei kuulu sellesse kategooriasse ja saab ainult ühe kuupalga — see oleks 16.800 marka. Nagu näete kerkis härra Johanson'i juures tasusaamise summa inspekto-

ril 16.000 margast—200.000 marga peale. Siis tähendas härra Johanson, et suurem osa puhaskasust on välja maksetud, see ei ole sugugi õige. On ainult välja makstud 300.000 mk., kuidas siis 300.000 mk. saab suurem olla, kui 2.000.000 mk., seda otsustagu ise lugupeetud Riigikogu liikmed. Edasi, mis puutub sellesse seaduseelnõusse, siis lubage järgmist teatada: Kui siin tähendati, et see kõik olla maaliidu asjaajamine, siis peab tähendama, esiteks: Wabariigi Walitsuse poolt antud 6 detsembri 1920 a. määrus kannab järgmisi allkirju: peaminister prof. Piip, teedeminister Joh. Kukk, mis ajast saadik nimetatud härrad maaliitlasteks on sattunud, seda ma mitte ei tea. Siis ei olnud ühtki maaliitlast walitsuses, waid puht tööerakondline walitsus ja selle töö-kabineti poolt on välja antud järgmine seadus, mis käib sõnasõnalt nii: Teedeministril on õigus määrata lisatasusid väljaandmiseks raudteeteenijatele ja -töölilistele, kelle töö otsekohe tükitöö on ja administratsioonile keskmine protsent sellest summast, mis tema all olewad töölistel lisatasuks saavad ja mis töötegijate arwele määratud. Tööjuhatajale maksetakse osa sellest kasust, kuid mitte rohkem, kui 50% aastas. Nagu sellest näete, lugupeetud Riigikogu liikmed, et see on nii, nagu siin seisab must walge peal. See on Wabariigi Walitsuse poolt antud määruse sisu, mis „Riigi Teatajas“ nr. 215/216 — 1920 a. ilmutatud. Edasi, tõi rkl. Johanson ette, et on antud seadus § 12-a põhjal raudteeteenijate palkade kohta ja § 8-das räägitakse: „palkadeks otsekohe tehtud tööde eest maksetakse eksploatatsioonile ülejääkidest“, mis ajast saadik raudteetehase tööline on sattunud eksploatatsioonile töötawaks, seda mina ei tea ja seda ei saa ju ka teised Riigikogu liikmed kinnitada. Ja nimelt just paragrahwi punkt 8 on ära muudetud Riigikogu poolt 1922 a. nii, et siin süüdistatakse teedeministrit ilmaaegselt et see määrus 8. dets. on alles maksew. See oleks siis nende suurte süüdistuste tagasitõrjumine. Teiseks olgu weel tähendatud seda, et teedeministril on õigus igal ajal awansisid välja anda ja kui teie nüüd ei taha seda seadust wastu wõtta, siis ei tee teie muud midagi, kui näitate, et teie, tööliste kasude kaitsjad, just tööliste huwide wastu räägite. (W a h e l h ü ü e.)

Juhataja J. Tõnisson: Ma palun mitte wahele rääkida.

Aruandja J. Holberg: Edasi tähendati, et raudteeülemale antakse tasuks 200.000, aga siin tuleb wahet teha sõna wahel „kasutamiseks“, sest sel sõnal on koguni teistsugune mõiste, kui antakse puhaskasust tasuks. See 200.000 margaline summa on aga raudteeülema käsutada väljajagamiseks raudteewalitsuse arweosakonna ametnikkudele. Rkl. Johanson tähendas, et kultuurilised summad raudteelaste seltsi kätte antakse kasutada. (Wahelhüüe: **Ministri seletus!**) Peatehaste töölised ei saa sellest osa. Ma annaks nõu lugupeetud rkl. Johanson'ile lugeda käesolewa seaduseelnõu § 1 punkt 2, mis käib nii: „Töölise kultuurilise olukorra tasapinna tõstmiseks.“ Kus on siis see, et seda raudteelastele antakse? (Wahelhüüed: **Walitsuse seletuskirjas!**) Mis walitsuse seletuskirjas on, see on teine asi, aga rahaasjanduse komisjon arutas neid asju, mis käesolewas seaduses on. Kõiki neid asjaolusid arwesse wõttes teen ettepaneku, et see seaduseelnõu saaks I lugemisel wastu wõetud.

Juhataja J. Tõnisson: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Mina oma kõnes ei ole mitte tähendanud nii, nagu herra aruandja ütles, et oleks preemiad tööjuhtidele seadusewastaselt välja antud. „Tööjuhid“ on raudteetehases teatud erinimetus, kes otsekohe tööd juhatawad ja neile on maksetud preemiaid wastawalt töölise keskmisele ja seda ei ole mitte mina seadusewastaseks arwanud, waid neid preemiaid, mis on välja antud meistritele ja ametnikkudele, kes aruandja poolt nimetatud seaduse alla mitte ei kuulu.

Juhataja J. Tõnisson: Aruandja poolt on tehtud ettepanek seadust I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja J. Holberg: Teen ettepaneku seda seadust II lugemisele wõtta ilma 3. päewalise tähtaja ära ootamata I ja II lugemise wahel.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

13. Eesti demokraatliku wabariigi ja Ukraina sotsialistliku nõukogude wabariigi wahel tehtud täiendawa protokollilepingule 25-st nowembrist 1921 a. ja sellele täiendawale protokollile 27-st maist 1922 a. Eesti ja Ukraina riikide wahel kinnitamise seadus — I lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **J. Laidoner:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolew seaduseelnõu käsitab täiendawa protokollile muudatust, mis on tehtud Eesti wabariigi ja Ukraina wabariigi walitsuse wahel. Asi seisab selles, et 25-dal nowembril 1921 aastal tehtud lepingus, mis oli sõlmitud nende kahe riigi wahel, oli üks artikkel, nimelt artikkel 10, mille järele Eesti kodanikkudel oli õigus nõuda kahjutasu rekwireeritud waranduste eest algades 1-st jaanuarist 1921 aastast. Seda üldist lepingut Ukraina walitsus ei ratifitseerinud, seletades seda sellega, et selles lepingus see aeg on ülepea warane wõetud ja sellel ajal ei olnud weel Ukrainas niisugust seisukorda, et oleks wõinud wäljamaalased kohtu ees oma õigusi kaitsta, ja nii siis see paragrahw mitte midagi iseenesest ei annud neile Eesti kodanikkudele, kes Ukrainas elasid. Sellepärast siis oli Wabariigi Walitsus nõus lõpuks seda artiklit muutma. Uue muudatuse järele on nüüd õigus nõuda meie kodanikkudel tasu nende rekwireerimiste eest, mis on tehtud peale 27. maid 1922 aastal. Ühest küljest, see uus muudatus, kui seda pealiskaudselt waadata, laseb arwata, nagu wähendaks ta meie kodanikkude õigusi, kuna sisemiselt nad ei wähene mitte, waid leping annab wõimaluse ikka ühe osa oma waranduse eest tasu saada, mille eest nad warem midagi ei saanud.

Eesti kodanikud Ukrainas wäga soowitawad, et see protokollile muudatus saaks Eesti Riigikogu poolt ratifitseeritud. Tähendan weel, et algleping 25-st nowembrist 1921 aastast jäi wõrdlemisi kaua ratifitseerimata Ukraina walitsuse poolt. Meie ratifitseerimise selle alglepingu enne, peale selle aga ratifitseerimise selle Wene walitsus, ja nimelt peale Ukraina riigi ühinemist Wenemaaga ning ühes sellega ka wiimase muudatuse. Nii on siis Wenemaa poolt see juba ratifitseeritud, kuna meie poolt on ainult ratifitseeritud algleping. Praegune muudatus, nagu ma juba tähendasin, on sisuliselt kasulik meie kodanikkudele, kes

Ukrainas wiibiwad ja aitab ühes sellega normaali olukorda maksta panna nende kahe riigi wahel. Sellepärast wäliskomisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner:** Seda arwesse wõttes, et see seadus wististi kellegi poolt wastuwaidlemist esile ei kutsu ja et see on lühike ja shablooniline ratifitseerimise seadus, teen ettepaneku I ja II lugemise wahel 3. päewalist tähtaega mitte arwesse wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

14. Tariifinõukogu seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel:** Eelmisel koosolekul katkestati lugemine § 7. kohta, põhjendades, nagu ei oleks otsuste maksmapanemise kord küllalt selgelt ära tähendatud. Rahaasjanduse komisjon waatas selle küsimuse uuesti läbi ja jagas selle paragrahwi kaheks, nii et esimene, § 7, kõlaks järgmiselt: „Iga otsuse juures määrab tariifinõukogu kohe kindlaks ka selle otsuse maksmahakkamise tähtaja.“

§ 8 oleks järgmine: „Tariifinõukogu otsused, mis ühel häälel wastu wõetud ja tariifide kõrgendusega ühendatud ei ole ja mille kohta riigikontrolööri poolt 48 tunni jooksul protesti ei järgne — pannakse maksta. Protesti tõstmise korral riigikontrolööri poolt esitatakse otsus Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks. Otsused, mis ühel häälel wastu wõetud ei ole, kui ka otsused, mis tariifide kõrgendamisega seotud on, esitatakse teedeministri kaudu Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks.“

Tariifinõukogu maksmapandawad otsused awaldatakse „Riigi Teatajas.“

Märkus. Wabariigi Walitsusel on õigus, erakorraliste edasilükkamata iseloomuga juhtumistel, tariifinõukogu otsuseid enne „Riigi Teatajas“ wäljakuulutamist telegraafi teel maksta panna.“

J. Jaakson (rhw.): § 8 ettekantud kujul äratub mõnesuguseid kahtlusi. § 7. räägitakse, et tariifinõukogu määrab ära otsuse maksmapanemise tähtaja. Juba siin esimeses paragrahwis õiendatakse, et nõukogu määrab tähtaja, kas otsus jõusse astub wõi mitte. Siin on aga wahe minu arusaamise järele selles, et kui otsus jõusse astunud, et siis protesti ei ole ja ka tariifi kõrgendust ette nähtud ei ole, et siis juba seda jõusseastunud otsust wälja kuulutada wõib. Need otsused aga, millised protesti on äranud, millised tariifi kõrgendusega ühenduses seisawad, tulewad anda enne maksmapanemist walitsusele kinnitamiseks, mille järele siis otsused awaldatakse „Riigi Teatajas.“ § 8 wõiks siis järgmiselt kõlada: „Tariifinõukogu otsused, mis ühel häälel wastu wõetud ja tariifide kõrgendamisega ühendatud ei ole ja mille kohta riigikontrolööri poolt 48 tunni jooksul protesti ei järgne, astuwad jõusse pärast eeltähendatud 48. tunnilise tähtaja möödaminekut. Otsused, mis ühel häälel wastu wõetud ei ole, samuti ka otsused, mis tariifide kõrgendamisega on seotud, wõi mille wastu riigikontrolöör on protesti tõstnud, esitatakse teedeministri kaudu Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ja astuwad jõusse pärast nende kinnitamist. Tariifinõukogu jõusseastunud otsused awaldatakse „Riigi Teatajas.“ Märkus jääks endine.

Sarnasel kujul oleks see paragrahw sisuliselt ja ka ühtlasi keeleliselt wastu wõetawam.

Aruandja **K. Kornel** (loeb): § 7. Iga otsuse juures määrab tariifinõukogu kohe kindlaks ka selle otsuse maksmahakkamise tähtaja.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel:** § 8 on härra Jaakson'i poolt uues redaktsioonis esitatud. Et see redaktsioon sisuliselt muudatust ei toonud, siis ühinen mina selle parandusega. Nii et § 8 kõlaks nüüd järgmiselt (loeb):

§ 8. Tariifinõukogu otsused, mis ühel häälel wastu wõetud ja tariifide kõrgendamisega ühendatud ei ole ja mille kohta riigikontrolööri poolt 48 tunni jooksul protesti ei järgne, astuwad jõusse pärast eeltähendatud 48. tunnilise tähtaja möödaminekut. Otsused, mis ühel häälel wastu wõetud ei ole, samuti ka otsused, mis ta-

riifide kõrgendamiselega on seotud wõimille wastu riigikontrolöör on protesti tõstnud, esitatakse teedeministri kaudu Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ja astuwad jõusse pärast nende kinnitamist. Tariifinõukogu jõusseastunud otsused awaldatakse „Riigi Teatajas.“

Märkus. Wabariigi Walitsusel on õigus erakorraliste edasilükkamata iseloomuga juhtumistel tariifinõukogu otsuseid enne „Riigi Teatajas“ wäljakuulutamist telegraafi teel maksma panna.

K. Wirma (sd.): Siin wast puudub selgus ses asjas, et tehtud paranduse tarajärjel tariifinõukogu kõik otsused awaldatakse. Teatawasti wõib nõukogu ka niisuguseid sisemisi otsuseid teha, mis sugugi ei puutu tariifide muutmisesse. Härra Jaakson siin ütleb, et kõik otsused tulewad awaldada „Riigi Teatajas“. Arwan, et ei ole otstarbekohane kõiki otsuseid awaldada ja siin peaks wahet tegema nende otsuste wahel, mis tariife maksma panewad ja puhttehniliste otsuste wahel. Näituseks tullakse kokku ja otsustakse, et järgmine koosolek on selleks ja selleks kuupäewaks — niisugust otsust ei tarwitseks mitte „Riigi Teatajas“ awaldada. Sellepärast arwaksin mina, et selles asjas peaks selguse mõttes siiski parem olema juurde wõtta sõna „maksmapandawad.“ Mul kahjuks ei ole rkl. Jaakson'i poolt esitatud redaktsiooni käes, nõnda, et ma ei oska praegu paranduse ettepanekut teha. Wahest ehk oleks wõimalik seda küsimust edasi lükata järgmise koosolekuni. Niimoodi lendawalt ma ei julge ikkagi parandust teha. Arwan, et see parandus on redaktsiooniline parandus ja seda wõiks III lugemisel teha, sisulise parandusega siin õieti tegemist ei ole.

Juhataja J. Tõnisson: Sõna on järjekorras aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Minu arwates ei oleks seda parandust mitte tarwis, sest § 1 ütleb selgesti, et „teedeministeriumi juures asutatakse tariifinõukogu järgmiste üldtarwitusel olewate ühendusabinõude tariifide äramääramiseks ja nendega seotud küsimuste lahendamiseks.“ Teeksin ettepaneku seda paragrahwi rkl. Jaakson'i poolt esitatud redaktsioonis wastu wõtta.

K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku § 8 juurde wõtta sõna „maksmapandawad“ peale sõna „jõusseastunud.“

Juhataja J. Tõnisson: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Mina siiski loen seda parandust üleliigseks ja temaga ühineda ei saa.

Juhataja J. Tõnisson: Ma panen esiteks hääletamisele rkl. Wirma paranduse ja pärast § 8 rkl. Jaakson'i poolt ettepanud redaktsioonis, millega aruandja ühines. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 18, wastu 23 häält — sellega on see parandus tagasi lükatud.

Paranen § 8 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 8 wastu wõetud.

Aruandja K. Kornel (loeb): § 9. Selle seaduse maksmahakkamisega kaotatakse ära seaduste kogu I köite II jao §§ 488—509 ja posti-telegraafi seaduse § 2 (Sead. kogu XII köide I jagu).

Selles paragrahwis on wäikene redaktsiooniline parandus tehtud, nimelt peab olema „Seaduste kogu I köite II jao jne.“, aga mitte „II jagu.“

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 9 ühes redaktsioonilise parandusega wastu wõetud, sellega on see seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

15. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Holberg (loeb):** Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadus.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Holberg (loeb): Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923 a.) § 1 jaotus „Kohtunikud“ punkt 7 muudetakse, juurde lisades sõnad: „Kohtuministeriumi kodifikatsioonij osakonna liikmed“ ja sama jaotuse punkt kümnest (10) kustutatakse ülewal ettetoodud sõnad maha.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Seaduse tekst on nähtawa enamusega wastu wõetud, sellega seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

16. Eesti-Wene raudteekonventsiooni täienduste kinnitamise seadus — III lugemisel. Wäliskomisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Eesti-Wene raudteekonventsiooni täienduste kinnitamise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Seaduse pealkirion nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 1. Tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks) järgmised Riigikogu poolt 12. aprillil 1921 a. kinnitatud Eesti-Wene raudteekonventsiooni („Riigi Teataja“ nr. 51/52 — 1921 a.) täiendused, mis alguskirjas mõlema riigi walitsuse wolinikkude poolt Tallinnas, juulikuu wiierendal päewal ükstuhat üheksasada kahekümnekolmandal aastal alla kirjutatud: 1) Konventsiooni II jagu II peatükk, 2) protokoll lisaks walitsuse wolinikkude protokollile 17. septembrist 1920 a., 3) protokoll muudatuseks walitsuse wolinikkude protokollile 17. septembrist 1920 a. ja 4) määrustiku muudatus reisijate, nende багаashi ja kaubaweo kohta Eesti ja Wenemaa raudteede otsehenduses.

Konventsiooni II jagu II peatükk ühes protokollidega ja määrustiku muudatusega awaldatakse alljärgnewalt ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner**: See seadus on juba üksikute redaktsiooni komisjoni liigete poolt läbi waadatud, sellepärast teen ettepaneku seda seadust wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) See ettepanek on

nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

17. Kaubandus-tööstusministeeriumile eelkrediidi määramise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **H. Ostrat** (loeb): Kaubandus-tööstusministeeriumile eelkrediidi määramise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Seaduse pealkirion nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **H. Ostrat** (loeb): § 1. Kaubandus-tööstusministeeriumile awatakse riigikassa poolt eelkrediit Mrk. 2.000.000 suuruses kaubandus-tööstusministeeriumi maja tugimüüri ümberehitamiseks Pikaljalal ja sellega ühenduses olewate tööde läbiwiimiseks.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **H. Ostrat** (loeb): § 2. Käesolew seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **H. Ostrat**: Käesolew seadus on redaktsiooni komisjoni liigete poolt läbi waadatud ja sellepärast teen ettepaneku teda maksma panna ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

18. Asunikkuude ehituslaenu seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **H. Ostrat** (loeb): Asunikkuude ehituslaenu seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja H. Ostrat (loeb): § 1. Määratakse põllutöoministeeriumile 1923 aasta eelarwes täiendawalt eelkrediiti 125.000.000 marka laenu andmiseks asunikudele hoonete ehitamiseks.

R. Pälson (töörp.): Nagu eelmisel koosolekul selgus, tahetakse põllupidajatele riigikassast suuri summe wälja wisa maaparanduse otstarbeks. Töörahw ehitajad ei ole niisuguste maaparandamiste wastu, kui seda korraldatakse riiklisel alusel ja kui selle juures eestkätt kehwmate majapidamine saaks paremale järjele seatud. Kui aga suuri summe tahetakse wälja loopida, mingisugustele eraisikutele maaparandamise otstarbeks, kes aga tegelikult nende summadega sahkerdama hakkawad, siis ei saa sarnast asja kuidagi lubada. Kui selle küsimuse juures walitsewad erakonnad popsnikkude seljas ratsutasid, siis paistis silma, et kui popsid elada tahawad, siis wõiwad nemad wäga hästi rabasid ja kännustikka üles juurida ja sealt omale maad teha. Kusagilt ei paistnud wälja ühtegi sõnakest, et neile oleks tahetud appi tulla, et ka neile oleks riiklist toetust tarwis. Kui nüüd asunikudele kawatsetakse laenu anda 125.000.000 marga suuruses, siis on see laen tegelikult niwõrd wäikene, et waeseid asunikka kuidagi wõimalik rahuldada ei ole. Tegelikult on asunikud praegusel silmapilgul õige raskes seisukorras. Pole raha hoonete ehitamiseks, pole raha põllutööriistade muretsemiseks. Pankrott wahib uksest ja aknast sisse. Kui asunikud selle läbi on sunnitud oma maalapikest käest ära andma, siis on rikkamatel kihtidel hea naerda ja ütelda: Saite maad, aga ei tea, mis temaga peale hakata. Nii on asunikude seisukord äärmiselt raske. Selle 125 miljoniga ei ole wõimalik nende huwisid rahuldada, ega neile appi tulla seisukorra parandamiseks. See 125 miljonit antakse nagu waestelastele silmakirjaks, et wõtke ja sööge, tegelikult kuluwad need wäikesed summad ära silkude ja heerinate ostmiseks, rääkimata majade ehitamisest wõi põllutööriistade muretsemisest. Asunikude ehitajad ei näita oma teguwiisiga, et nendel on tahtmine kehwmate asunikude huwisid kaitsta. Nemand ei toeta töörahw ehitajate ettepanekuid asunikudele suuremate summade määramiseks. Teen ettepaneku § 1 järgmisel kujul wastu wõtta: „§ 1. Määratakse põllutöoministeeriumile 1923 aasta eelarwes täiendawalt eelkrediiti 245.000.000 marka

toetusraha andmiseks kehwmadele asunikudele hoonete ehitamiseks.

Märkus. Tähendatud toetusraha tagasimaksmise alla ei tule.“

Juhataja J. Tõnisson: Sõnasoo wijaid enam ei ole. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja H. Ostrat: Pean tähendama sedasama, mis II lugemiselgi, et rkl. Pälson'i parandus minule, kui asunikule wastuwõetaw on. Aga peab seda silmas pidama, et sarnaste paranduste wastuwõtmine takistab käesolewa seaduse elluwiiamise kiirust, mis asunikude hulgas pahameelt sünnitaks. Panen ette paragrahwi rahaasjanduse komisjoni ettepanekus wastu wõtta.

Juhataja J. Tõnisson: On kaks ettepanekut. Üks rahaasjanduse komisjoni ja teine rkl. Pälson'i poolt. Kas soowitakse rkl. Pälson'i ettepaneku ettekandmist? (Hüüded: Ei ole tarwis.) Kui üks ettepanek wastu wõetakse, langeb teine iseenesest ära. Panen kõigepealt hääletamisele rahaasjanduse komisjoni ettepaneku. Sõna on rkl. Keerdo'l hääletamise korra kohta.

P. Keerdo (töörp.): Mina leian, et rkl. Pälson'i ettepanek on kaugemaleminew, sellepärast teen ettepaneku seda esimesena hääletada.

Juhataja J. Tõnisson: Panen siis esimesena hääletamisele rkl. Pälson'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Poolt on 23 häält, wastu 32, sellega on see ettepanek tagasilukatud.

Panen nüüd hääletamisele § 1 rahaasjanduse komisjoni poolt ettepanud kujul. (Hääletatakse.) Nähtaw enamusega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja H. Ostrat (loeb): § 2. Laenu wäljaandmist teostada Wabariigi Walitsuse poolt asunikude ehituslaenu wäljaandmise, tagasimaksmise korra ja laenu kindlustuse kohta 18 mail 1923 a. kinnitatud määruse alusel („Riigi Teataja“ nr. 74 — 1923 a.).

R. Pälson (töörp.): Selge peaks olema, miks asunikudele seda pisikest laenu wäljaandmist asunikude organisatsioonid peaksid korraldama, et see wäljaandmine just eestkätt asunikude eneste käes peaks olema. Kui see laenu wäljajamine jäetakse aga omawalitsuste wõi riiklikkude asutuste kätte, küll siis juba rikkamad kihid, küll siis juba hallparunid ja kindralite ja hallparunite wõsukesed...

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun kõneleda ilma sarnaste wägisõnadeta. (Chr. Kaarna (töörp.): Ta saab selle eest erimaksu.)

R. Pälson (töörp.): ...selle eest oskavad hoolt kanda, et nemad sealt asutustest need suuremad summad kätte saavad ja kehvemad asunikud ilma jäävad. Kindralid ja teised, kes omale mõisadesüdamed ja mõisade inwentaarid kätte on kiskunud, küll neile olla ju tarwis suuri summasid elektri sisseseadmiseks ja elektripirnide ostmiseks, mida kanatallidesse kawatsetakse hõõguma panna. On selge, et niisugune pisikene laenusumma, mis siin kawatsetakse anda asunikkudele, neab asunikkude eneste käes olema laialiandmiseks. Muidu peavad kehwad asunikud päewade ja nädalate kaupa käima kantseliuste taga oma aega kulutama, enne kui nad need mõned tuhanded kätte saavad. Sellepärast teen ettepaneku § 2 järgmisel kujul wastu wõtta: „Laenu wäljandmist teostatakse asunikkude organisatsioonide kaudu“.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja **H. Ostrat**: Jään komisjoni ettepaneku juurde.

Juhataja **J. Tõnisson**: § 2-se kohta tehtud parandus on paralleel-ettepanek ja kui üks nendest ettepanekutest wastu wõetakse, siis langeb teine ära. Panen sellepärast rahaasianduse komisjoni poolt esitatud kujul § 2-se hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 wastu wõetud.

Riigikogu liikme Pälson'i ettepanek langeb sellega ära. (J. Piiskar (is.): Paralleel-ettepanekud peawad mõlemad hääletamisele tulema.) Palun siis neid, kes on rkl. Pälson'i ettepaneku poolt, kätt üles tõsta. (Hääletatakse. Loetakse hääli.) Poolt on 21, wastu 33 häält, sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

Et wastuwaidlust ei tuleks, siis panen § 2 rahaasianduse komisjoni poolt ettepannud kujul nõnda hääletamisele, et hääled ära loetakse. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Poolt on 42 häält, wastu 14, sellega on § 2 komisjoni poolt ettepannud kujul wastu wõetud. (J. Piiskar (is.): Hääletage weel kord!) Nüüd tuleb

terwe seaduseelnõu lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus III lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **H. Ostrat**: Teen ettepaneku seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta, sest seda teksti on juba mitmed redaktsiooni komisjoni liikmed lugenud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

19. Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni-seaduse muutmise seadus — III lugemisel. Rahaasianduse komisjoni aruandja **L. Johanson** (loeb): Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni-seaduse muutmise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni-seaduse § 1 („Riigi Teataja“ nr. 26/27 — 1920 a.) täiendatakse järgmise märkusega:

Märkus 2: Töö-hoolekandeministrile antakse õigus § 1. punkt c ettenähtud isikutele, kellel peale langenud ehk surmasaanud rahwawäelase weel teised toitjad on, määrata pensioni juhtumistel, kui teised toitjad ainelise wõi terwisliku seisukorra tõttu ülespidamise kohustust täita ei suuda wõi selle täitmine iseäraliste raskustega seotud on, kunni need takistused olemas.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Seaduse tekst on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Panen kogu seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson**: Teen ettepaneku seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata wälja kuulutada.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

20. Sõjawäeosade ja -asutuste alla wõetud ruumide üüriseaduse muutmise seadus — III lugemisel. Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand** (loeb): Sõjawäeosade ja -asutuste alla wõetud ruumide üüriseaduse muutmise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): Sõjawäeosade ja -asutuste alla wõetud ruumide üüriseadus („Riigi Teataja“ nr. 94 — 1922 a. seadus nr. 76) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

§ 4. „Käesolewa seaduse juurde lisatud üüritabel on maksew ühe aasta jooksul, s. o. 1. jaanuarist kunni 31. detsembrini 1924 a.“

LISA

sõjawäeosade ja -asutuste alla wõetud ruumide üüriseaduse § 4 juurde.

Üüritabel.

Ruumid	Hastatüür markades pöranda ruutmeetri pealt.			
	Tallinnas.	Tartus, Narwas ja Nõmme alewis.	Kõigis teistes linnades ja alewites	Kõigis elukohtades väljaspool linnasid ja alewi piire.
I. Kogukonna karsarmud	216	200	184	132
II. Muud eluruumid	324	300	276	198
III. Talliruumid . . .	96	88	80	60
IV. Laduruumid:				
1) Raudtee juures mitte kaugemal kui 100 mtr.				
a) kiwist . . .	160	120	108	72
b) puust . . .	120	90	72	54
2) Raudteest eemal:				
a) kiwist . . .	100	72	54	45
b) puust . . .	72	54	45	36
V. Kuurid:				
1) raudtee juures	54	45	36	27
2) raudteest eemal	36	27	22	18
VI. Töökojad	160	120	108	72

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 4 ühes lisaga vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 7. Kui eraruumide omanik omawalitsuse poolt määratud tähtajaks tarwilisi kohustusi ruumide korraspidamise alal (Kogukondliste kohustuste seadus § 601 S. K. IV k.) ei täida, wõib omawalitsus seda teha lasta maksetawa üüri arwel.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 7 vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 8. Käesolewa seaduse § 4. hakkab maksma 1. jaanuaril 1924 a.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 8 vastu wõetud. Pannen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand:** Teen ettepaneku seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

21. Põllutööministeeriumile riikliste maaparanduse tööde tegemiseks ja põllumeestele laenuandmiseks maaparanduse tööde läbiwiimiseks eelkrediidi määramise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman** (loeb): Põllutööministeeriumile riikliste maaparanduse tööde tegemiseks ja põllumeestele laenuandmiseks maaparanduse tööde läbiwiimiseks eelkrediidi määramise seadus.

paranduse tööde läbiwiimiseks eelkrediidi määramise seadus.

A. Jürgenstein (rhw.): Et see seaduse pealkiri natuke pikk ja raskepärane on, siis olen tema läbilugemisel redaktsiooni komisjoni liigetega kokku leppinud järgmist redaktsioonilist parandust teha: Pealkirja teisest poolest wälja jätta sõnad: „maaparanduse tööde läbiwiimiseks“ ja seda teist osa järgmiselt vastu wõtta: „ja põllumeestele maaparanduse

laenu andmiseks, eelkrediidi määramise seadus“. See mõte on seal ka sees ja pealkiri kõlaks järgmiselt: „Põllutöoministriumile riikliste maaparanduse tööde tegemiseks ja põllumeestele maaparanduse laenu andmiseks eelkrediidi määramise seadus.“

Juhataja J. Tõnisson: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja K. Tonkman: Ühinen rkl. Jürgenstein'i ettepanekuga.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja K. Tonkman (loeb): § 1. Põllutöoministriumile määratakse eelkrediiti 70 miljonit marka. Sellest summast antakse 1923 aastal 10. miljonit marka riikliste maaparanduse tööde tegemiseks ja 60 miljonit marka laenuks põllumeestele maaparanduse tööde läbiwiimiseks 1923 a. kuni 20 miljonit marka ja 1924 aastal ülejäänud summa.

A. Jürgenstein (rhw.): Selle paragrahwi juurde teen järgmise redaktsioonilise paranduse: „1923 a.“ ette võtta sõna „sellest“.

Juhataja J. Tõnisson: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja K. Tonkman: Ühinen selle ettepanekuga.

Juhataja J. Tõnisson: Aruandja on ettepanekuga ühinenud. See parandus tuleb siis ühes komisjoni ettepanekuga hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja K. Tonkman (loeb): § 2. Wabariigi Walitsusel on õigus määrusi anda § 1-ses tähendatud laenu väljandmise korra kindlustamise, selle pealt võetawa protsendimäära ja laenu kustutamise kohta.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 vastu võetud.

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja K. Tonkman: Teen ettepaneku seadust vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud seadus vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Päewakord on läbi.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 1.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Abisekretäär **J. Wain.**